

جرايي تاختن امام خميني (ره) به شيخ اكبر

رئيس دانشگاه قم گفت: حضرت امام بر نظر ابن عربي درباره حضرت نوح که گفته در تبليغ خود اشتباه کرده است تاخته است.

رئيس دانشگاه قم گفت: حضرت امام بر نظر ابن عربي درباره حضرت نوح که گفته در تبليغ خود اشتباه کرده است تاخته است.

به گزارش خبرنگار آيين و اندیشه فارس از قم، نشست علمي «بررسي نظريه استخدام و لوازم آن در فلسفه سياسي علامه طباطبايي» با نظريه‌پردازي آيت‌الله احمد بهشتي، رئيس دانشگاه قم، به همت انجمن مطالعات سياسي حوزه علميه قم و با همکاري پژوهشکده علوم و اندیشه سياسي، چهارشنبه شب در سالن همایش انجمن‌هاي علمي حوزه برگزار شد. سپس، حجت‌الاسلام والمسلمين احمد رضا يزداني‌مقدم، مسئول انجمن مطالعات سياسي حوزه در تبیین دلایل تشکیل نشست و عنوان آن گفت: در سال گذشته و سال جاري، بنا داشتيم که اين نشست با حضور فرزند گرامي علامه، مرحوم مهندس «سيد عبدالباقي طباطبايي» برگزار شود. متأسفانه سال گذشته وي در مسافرت بودند و نتوانستيم از حضورش بهره‌مند شويم و امسال نيز در ميان ما حضور ندارد و جا دارد که به خاطر همکاري‌هايي که براي بزرگداشت ياد علامه و بيان ويژگي‌هاي صاحب تفسير الميزان داشتند، ياد آن مرحوم را گرامي بداريم.

* مرحوم علامه طباطبايي (ره) عالمي عامل بود

پس از اين مقدمه کوتاه از زبان مسئول انجمن مطالعات سياسي حوزه، آيت‌الله احمد بهشتي به ايراد سخن پرداخت. وي از علامه طباطبايي به عنوان «عالم با عمل» و «عالم عالم» ياد کرد و گفت: مرحوم علامه طباطبايي موقعيت را شناخت، زمان را درک کرد، نيازها را فهميد و خداوند به او استعداد و توفيق داده بود. خدمات بسيار ارزنده و ارزشمندی براي عالم اسلام، حوزه و کشور هم در بعد تأليف و تصنيف و هم در بعد تعليم و تربيت انجام داد. نويسنده کتاب «هستی و علل آن» در مورد نتيجه تلاش‌هاي چندين ساله علامه طباطبايي (ره) گفت: علامه (ره) گذشته از شاگردان متعهد و متخصص، نظراتي ارائه داد که در ابعاد مختلف در خور بحث و توجه است حتي اگر وارد بحث هاي فقهی نيز می‌شد چنين حالي وجود داشت. در اصول نيز حاشيه بر کفايه نوشته اند که چاپ شده است. در بعد تفسيری با ارائه يك روش نو و در فلسفه و کلام توانستند نظراتي را ارائه دهند که در خور تامل، بسا بسيار مفيد، مهم و کارگشااست و از جمله نظراتي که در ميان مباحث تفسيری ارائه دادند نظريه استخدام است.

* مرحوم علامه معتقد بود که آغاز شريعت از زمان حضرت نوح (ع) است

آيت‌الله بهشتي در مقدمه‌چيني براي ترسيم «نظريه استخدام» گفت: ديگران و حتي مارکسيست‌ها و «آگوست کنت» هم بر حسب مباني خودشان ادوار زندگي بشر را گفته‌اند ولي بر اساس آيات شريف مي‌توان گفت زندگي اجتماعي انسان داراي سه مرحله است که مرحله اول آن امت واحد بودن مردم است (كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً. بقره/213). در مرحله دوم دوره اختلاف فرا مي‌رسد ولي اين طور نيست که اين دوره تا زمان حضور بشر در زمين استمرار داشته باشد و بايد اسم دوره سوم را امت واحده نهايي گذاشت (إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ) در اين آيه مي‌فرمايد همين امت شما به سمت امت واحده دارد مي‌رود و اين امت آمده است تا امت واحده باشد.

رئيس دانشگاه قم درباره معيار نيل به مرحله آخر گفت: در يك آيه قرآن «عبادت خداوند» (انبيا/92) و در آيه‌اي ديگر «تقواي الهي» (مؤمنون/52) مطرح شده است. پس يکتاپرستي و تسليم در برابر ربوبيت حق و پرستش و تقوا در پيشگاه خداوند ملاک رسيدن به اين دوره است.

وي افزود: بشر در امت واحده ابتدائي زندگي ساده‌اي داشت که از تمام آنچه در جامعه موجب اختلاف، استثمار و حق‌کشي مي‌شود؛ عاري بود. اين جاست که مرحوم علامه از اين آيه 13 سوره «شوري» استفاده مي‌کند که شريعت از زمان حضرت نوح شروع شده است. معنای اين سخن اين نيست که دين نيز از همين زمان شروع شده چرا که دين اعم از شريعت است.

عضو خبرگان رهبري با تأکيد بر اين که «شريعت» براي اداره زندگي بشر، قانون آورده است، ادامه داد: مي‌توان گفت قوانين انبيا در تمام ملت‌ها، حکومت‌ها و در همه سيستم‌هاي قانون‌گذاري تأثير گذاشته است و جدال هاييل و قابيل نيز هر چند منجر به قتل شد؛ ولي مانند اختلاف در زمان‌هاي بعد نبود که ادامه پيدا کند اما اختلاف در زمان‌هاي بعد جز با ارائه و حاکميت شريعت راه چاره نداشت.

*مارکسيست‌ها درد را درک کردند اما براي درمان آن به ناصواب رفتند

رئیس دانشگاه قم نظر علامه درباره دلیل اتمام عمر &#171؛وحدت اولیه» گفت: نیازها در زندگی اولیه، اندک بود و زندگی به شکلی ساده می‌گذشت، وقتی زندگی توسعه پیدا کرد نیازهای زیادی پیدا شد به گونه‌ای که یک نفر نمی‌تواند همه حرفه‌ها و مشاغل را داشته باشد. در این جا لازم است که افراد از کار و هنر یکدیگر استفاده کرده، مزد پرداخت کرده و دیگران را استخدام کنند.

وی در تبیین واژه &#171؛استخدام» گفت: منظور از استخدام در این جا معنای اصطلاحی آن در این زمان نیست بلکه به معنای استفاده از خدمات هم دیگر در مقابل پرداخت وجه است. اختلاف به خاطر استثمار به وجود آمد که در دستورهای دینی بر پرهیز از آن تاکید شده و برای نمونه می‌توان به نامه امیرالمؤمنین به مالک‌اشتر اشاره کرد که به مالک می‌فرماید: &#171؛ارباب حرف و صنعت‌ها را به خیر و نیکی توصیه کن!» (نهج البلاغه، نامه 53) و حتی نسبت به رعایت حقوق حیوانات نیز سفارش شده است. بنابراین با پیدایش مسأله استخدام و به دنبال آن استثمار، ضرورت پیدا کرد که شریعت بیاید.

نویسنده کتاب &#171؛انديشه‌ی تربیتی و سیاسی علوی» افزود: مارکسیست‌ها گر چه مبنایشان نادرست است اما قائل به سه مرحله &#171؛کمونیسم اولیه»، &#171؛زندگی فئودالیت و سرمایه داری» و &#171؛کمونیسم نهایی» هستند که درد را درک کرده‌اند اما جهت درمان آن پیشنهاد انقلاب کارگری و پرولتاریایی را دادند و با وجود این که دین پیام عدالت و سعادت دارد؛ دید غلطی نیز به دین دارند. گرچه شاید به دینی که در اطرافشان بود نگریستند و گفتند &#171؛دین افیون و افسار توده‌هاست» اما اگر به اسلام می‌نگریستند این عقاید مطرح نمی‌شد. هم چنان که امیرالمومنین (ع) قرن‌ها قبل فرمود: من ظالم را مهار می‌کنم و افسارش را می‌کشم! (لَأَقْدُونَ الظَّالِمَ بِخِزَامَتِهِ. نهج البلاغه، خطبه 136).

آیت الله بهشتی سپس &#171؛قیام به قسط» (حدید/25) و حکم کردن در مسائل اختلافی (بقره/213) را از جمله حکمت‌های بعثت انبیا دانست که با دقت در آیات قرآن به دست می‌آید.

* علامه طباطبایی پرورش‌یافته سنت فلسفی اسلامی - ایرانی است

به گزارش خبرنگار فارس، در ادامه این نشست آیت‌الله بهشتی به برخی پرسش‌های حاضران پاسخ گفت. وی در پاسخ به سؤال &#171؛موضوع استخدام توسط فلاسفه اسلامی در باب نبوت عامه به کار رفت، آیا احتمال ندارد که علامه طباطبایی همان را آگاهانه در توصیف زندگی اجتماعی به کار برده باشد؟» گفت: علامه طباطبایی پرورش‌یافته سنت فلسفی اسلامی - ایرانی است. این فلسفه ابتدا متعلق به اسلام و سپس متعلق به ایران است. علامه عنایت به نظرات ابن‌سینا، حکمت اشراق و متعالیه دارد ولی ظرافت‌ها و ابتکاراتی در این جا به کار بست، مثلاً به صورت شفاف به بررسی منشأ اختلاف پرداخت و آن را باز کرد.

نویسنده کتاب &#171؛تفسیر روایی و عرفانی سوره نور» در ادامه در پاسخ به پرسشی مبنی بر تعارض نظریه استخدام با ضرورت قرآن که نزول انبیا را بر استخدام و ظلم مقدم می‌داند، بیان داشت: حضرت آدم (ع) پیامبر صاحب شریعت و اولوالعزم نبود و شریعت از زمان حضرت نوح بوده است. نبوت از زمان حضرت آدم بوده است و دین اعم از شریعت است. حضرت آدم احکام ساده‌ای متناسب با زندگی آن روز ارائه کرده‌اند اما چون استثمار نبوده است قوانین زندگی اجتماعی برای حکومت، قضاوت و داوری نداشته است.

* علامه طباطبایی (ره) طرفدار نظریه قرارداد اجتماعی است

بر اساس این گزارش، سؤال دیگری با مضمون &#171؛نظر علامه طباطبایی درباره اجتماعی بودن انسان به دلیل اصل استخدام، مربوط به تشکیل سیستم قضایی و رفع اختلاف است، آیا استخدام می‌تواند در مسأله اجتماعی بودن انسان مطرح باشد یا اصل تعاون در انسان مقدم بر مراحل تضاد و استخدام است؟» مطرح شد که آیت‌الله بهشتی چنین پاسخ داد: علامه (ره) طرفدار نظریه قرارداد اجتماعی است، یعنی زندگی اولیه، اجتماعی نبوده است ولی بشر به خاطر احتیاج‌ها و نیازهایش ناچار بوده است تن به یک قرارداد نانوشته اجتماعی بدهد و زندگی اجتماعی داشته باشد، در زندگی اجتماعی نیز استخدام مطرح می‌شود و در استخدام، استثمار مطرح می‌شود. بنابراین باید قانون وجود داشته باشد تا بین مردم داوری و حکومت کند.

وی همچنین در پاسخ به پرسشی مبنی بر امکان استنباط نظریه استخدام، استثمار، ارسال رسل و شرایع با توجه به آیه &#171؛كَانَ ظُلُومًا جَهْلًا» (احزاب/72) گفت: &#171؛ظُلُومًا جهولاً» زمینه برای اختلاف و استثمار است ولی علامه می‌فرماید ظاهر این آیه مذمت انسان را می‌رساند اما در بیان تعریف و مدح اوست. یعنی؛ ای انسان! از تو انتظار نیست که بسی ظالم و جاهل باشی! به حیوان درنده نیز &#171؛ظُلُوم» و &#171؛جهول» نمی‌گویند، چون از او توقع نیست ولی به انسان می‌گویند، چون از او توقع می‌رود که چنین نباشد.

* مرحوم علامه (ره) نظر ارسطو در مدنی‌الطبع بودن انسان را نمی‌پذیرد

آیت‌الله احمد بهشتی در بخش دیگری از این نشست علمی در پاسخ به پرسش خبرنگار فارس مبنی بر ابدایی بودن یا نبودن نظریه استخدام گفت: پیش از این نیز گفتم که زمینه‌هایی در آثار دیگران مانند &#171؛ابن‌سینا» و قرارداد اجتماعی &#171؛روسو» مطرح شده، اما نمی‌دانم علامه تا چه میزان با نظریه قرارداد اجتماعی ارتباط داشته است. البته گاه علامه نظری داده و بعد معلوم می‌شود که این نظریه در غرب هم بوده و بدون اطلاع از آن نظریه غربی، آن را طرح کرده است. در مباحث تفسیر میزان این را مطرح می‌کنند که انسان به خاطر قرارداد اجتماعی، زندگی اجتماعی داشته است. یعنی؛ علامه آنچه را ارسطو و دیگران گفته‌اند که انسان &#171؛مدنی

بالطبع» است؛ قبول ندارد، ولی لازم داشت که زندگی اجتماعی داشته باشد. زندگی اجتماعی آن عواقب و لوازم را هم در پی دارد. وی در پاسخ به این پرسش که «&#171؛استخدام یک روند طبیعی بوده، اما استخدام تشریعی یا وضعی به چه دلیل مذموم است؟» گفت: بیان نشد که اصل استخدام مذموم است؛ بلکه مناسب است که انسان‌ها از مهارت و دانش یکدیگر بهره برده و حقوق آن را نیز بپردازند. درباره حقوق کارگر گفته شده که پیش از این که عرق کارگر بشکند، دستمزدش را بدهید، اما عوارض استخدام که استثمار و بهره‌کشی است را باید نفی کرد و جلوی آن را گرفت.

* شهید مطهری هیچ‌گاه در مقابل استادش (علامه طباطبایی) موضع نگرفت

آیت‌الله بهشتی در پاسخ به پرسش دیگری که ارتباط نظریه استخدام و نظریه انسان «&#171؛مدنی الضرورة او بالفطرة» را جویا شده بود، بیان داشت: نظریه مذکور نمی‌تواند در طول نظریه استخدام قرار گیرد بلکه این دو نظریه در عرض همدیگرند. هر کدام از این نظریات دیگری را نفی می‌کنند و هیچ یک مکمل دیگری نیستند. وی همچنین در پاسخ به این شبهه که چرا استاد شهید مطهری نظریه علامه را توجیه کرده و قبول ندارد، اذعان داشت: مگر می‌شود نظریه استخدام را قبول نکرد؟! در نظریه استثمار می‌توان خدشه کرد، اما استخدام امری طبیعی است، بگویند در کجا استاد مطهری این سخن را گفته‌اند تا ببینیم منظورشان چه بوده است. رئیس دانشگاه قم ادامه داد: علاوه بر این، اخلاق شهید مطهری این بود که هیچ‌گاه موضعی صریح در مقابل استادش نمی‌گرفت، مثلاً شهید مطهری تقریری متفاوت از برهان صدیقین در شرح رئالیسم نسبت به تقریر علامه مطرح کرده‌اند و هیچ جا اشاره نمی‌کنند که علامه نظرشان بر این نبوده است. در یادداشت‌هایش نیز هرگاه از علامه سخن می‌گفت؛ می‌نوشت: «&#171؛روحي له الفداء». در صحبت‌های خصوصی و عمومی نیز هیچ وقت یاد نداریم که در مقابل علامه موضع گرفته باشد.

* نظریه استخدام در امور معنوی بر حفظ قداست‌ها تأکید دارد

آیت‌الله بهشتی در پاسخ به پرسش‌س که حدود و قلمرو قاعده استخدام را جویا شده بود، گفت: نمی‌توان افراد را در زمینه کسب‌های حرام استخدام کرد و باید جلوی آن را گرفت. عرضه و خرید خدمت در این حیطه از لحاظ شرع مقدس به کلی ممنوع است. به گزارش خبرنگار فارس، در این قسمت از نشست پرسش «&#171؛مرحوم علامه از استخدام مفاهیم و کلمات نیز سخن گفته است، آیا می‌توان این قاعده را در باب باورها و ارزش‌ها نیز تسری داد و گفت نیاز به استخدام افراد جهت شکل‌گیری وحدت اجتماعی به حوزه باورها و ارزش‌ها نیز راه یافته است؟» مطرح شد. آیت‌الله بهشتی نیز در پاسخ گفت: قداست مسائل عقیدتی، اخلاقی و تربیتی باید حفظ شود، مثلاً طلبه‌ای استخدام شود که برایمان تبلیغ کند، یا کسی برایمان اذان بگوید، حتی استخدام قاضی را نیز اجازه نمی‌دهیم که در مقابل قضاوت [توسط اشخاص] مزد به او پرداخت شود؛ بلکه باید زندگی او از طریق بیت‌المال تأمین شود. قداست‌ها در امور معنوی باید حفظ شود.

این استاد حوزه و دانشگاه در تبیین جایگاه نظریه استخدام با توجه به بعد روحانی انسان گفت: اجیر کردن انسان برای روزه، نماز، حج و تلاوت استیجاری در شرع جایز است و استخدام محسوب می‌شود اما حدود و شرایط استخدام باید رعایت شود.

* حضرت امام (ره) بر عرفان «&#171؛ابن‌عربی» ایراد وارد می‌کند

در این بخش از نشست یکی از حضار گفت: نظریه استخدام در کتاب «&#171؛اصول فلسفه و روش رئالیسم» و در «&#171؛رساله اعتباریات» آمده است و شهید مطهری در پاورقی روش رئالیسم، بر نظریه استخدام اشکال می‌کند، علامه اصل استخدام را فطری می‌داند و شهید مطهری فطرت را از رذائل دور می‌داند.

آیت‌الله بهشتی ضمن تشکر از فرد پرسشگر به دلیل از ذکر نشانی و منبع گفت: باید بررسی کرد که آیا واقعاً استخدام از رذائل است یا از لوازم زندگی انسان است؟ این جایی بحث دارد. فطری هم باشد اشکال ندارد گرچه بیان شد که علامه معتقد است معلول قرارداد اجتماعی است.

به گزارش خبرنگار فارس، در این قسمت از نشست، بحث نامه امام خمینی (ره) به گورباچوف و ارجاع وی به ابن‌عربی و همچنین برخی عبارات در کتب ابن‌عربی مانند «&#171؛فصوص الحکم» مطرح شد که رئیس دانشگاه قم در پاسخ گفت: این قضیه را باید در کنار تعلیقات حضرت امام بر فصوص در نظر گرفت که ابن‌عربی درباره حضرت نوح گفته که در تبلیغ خود اشتباه کرده است و بر «&#171؛تنزیه» تکیه کرد و از «&#171؛تشبیه» فاصله گرفت. در حالی که اگر مثل پیامبر ما جمع بین این دو می‌کرد موفق می‌شد.

نویسنده کتاب «&#171؛هستی و علل آن» ادامه داد: حضرت امام می‌فرماید نمی‌دانم این چه عرفانی است که به فرعون و قارون و ... که می‌رسد نهایت تعظیم را دارد ولی وقتی می‌رسد به پیغمبر اولوالعزم که بر مسند عصمت نشسته این گونه سخن می‌گوید. مشابه همین قضیه نیز درباره حضرت داود نقل شده که امام در آن جا نیز به صورت محکم و قاطعانه با آن برخورد کرده است.

بر اساس این گزارش، نشست علمی «&#171؛بررسی نظریه استخدام و لوازم آن در فلسفه سیاسی علامه طباطبایی» ساعت 20:30 چهارشنبه 29 دیماه 89 در سالن همایش انجمن‌های علمی حوزه به کار خود پایان داد.

